

Oponentský posudek bakalářské práci Jana Bulíčka

Revoluční sen Devětsil (1919 – 1921)

Objemná a ambiciózně pojatá bakalářská práce Jana Bulíčka si klade za cíl analyzovat prehistorii vzniku, samotný vznik a etablování svazu avantgardních umělců Devětsil. Vedle jejich uměleckých ambic usiluje rovněž o postižení – jakkoliv v rovině programové a proklamativní – jejich politického a akčního programu. Autor zastává tezi, že „ačkoliv jejich /umělců, VP/ hlavním úsilím bylo abstraktní uvědomění si a vyjádření revoluční skutečnosti, nebyli ve skutečnosti v kontaktu s revolucí, a to kvůli velkému intelektuálnímu rozdílu mezi členy Devětsilu a proletáři (...) Když si (...) uvědomili tento rozpor, probudili se ze svého revolučního snu“ (s. 4). Tento očekávatelné tvrzení ověřuje kol. J. Bulíček na následujících sto dvaceti stranách komentářem a úvahami k nedocenenému vzpomínkovému textu Karla Teigeo z výročního sborníku gymnázia v Křemencové ulici, a mj. známými vzpomínkovými texty Jaroslava Seiferta a Adolfa Hoffmeistera. Řadu úvah klíčové osobnosti rané fáze Devětsilu – Karla Teigeo – obsahuje korespondence adresovaná jeho tehdejšímu příteli Vladimíru Štulcovi, badatelsky dosud minimálně využita. Ta tvoří materiálový gros kandidátovy analýzy. Její výpovědní hodnota je nemalá, snad by se dalo říci, že je nedocenitelná, neboť pozdější poválečný text podává Teigeovy názory již s nemalým časovým odstupem „pamětníka“. Text doplňují edice tří básní a seznam členů Devětsilu.

Čtenáři/čtenářce se tak před očima odvíjí pozoruhodný příběh estetického a názorového přerodu představitelů mladé válečné generace. Nepřiznanou metodou analýzy diskurzu se zde zachycují jejich umělecké, literární a do jisté míry i světonázorové preference, reakce na bouřlivé společenské události (Velkou říjnovou socialistickou revolucí, vznik ČSR, Maďarskou republiku rad, občanskou válku v sovětském Rusku, vnitropolitické dění v ČSR, zejména prosincovou generální stávkou 1920, radikalizaci levého křídla sociálně demokratické strany před vznikem KSČ; občas v dopisech probleskne i reflexe dění v sousedním Německu, cenná je informace o Černíkově návštěvě v Mnichově 1920). Pozornost věnuje kol. J. Bulíček i kavárenskému provozu jako prostoru pro tříbení názorů a postojů představitelů hnutí v rámci tzv. Náročného večera (mimočodem: neskryvá se už zde, v tomto – řečeno autorovými slovy – *buržoazním* prostředí jeden z řady důvodů neúspěchu jejich revoluční koncepce?). Zájem po právu věnoval kandidát i publikačním platformám hnutí (časopisu Červen, Orfeus, načas Musaion aj.), vnitřní diferenciaci Devětsiláků (s důležitým momentem inkluze a exkluze členstva); zdůraznil rovněž jejich kontakt s S. K. Neumannem, který zdá se měl pro mladou generaci nemalou přitažlivost osobní i literární (obdobně jako před 1. svět. válkou pro generaci bratří Čapků), jakkoliv jeho snahy vedly jiným směrem – k profilaci hnutí Proletkult v českém prostředí. Vystřízlivění z revolučního snu podle kandidáta způsobuje zklidnění vnitropolitické situace v ČSR po roce 1920 a konečně návštěva Georgese Duhamela a Charlese Vildraca v ČSR, která se s devětsiláckými představami o nich, revolučních autorech, ve skutečnosti neshodovala ani v nejmenším. A právě zde, v deklarované (mesianistické) vůli Teigeo být prostředníkem (s. 115) mezi „východem a západem“, lze tušit další vývoj snah české avantgardy již nikoliv směrem primárně revolučním (ač i nadále takto sebezpřetovaným), ale (ve skutečnosti) syntetizujícím a vyvažujícím mezi oběma konstruovanými kulturními koncepty. Nakolik tato představa byla iluzorní, ponechme stranou.

Jakkoliv práce kol. Bulíčka vzbuzuje respekt a uznání, myslím, že práci by prospělo, kdyby se více zaměřil – a jeho závěrečné úvahy by to jen podpořilo – na stylistickou, tropickou a lexikálně sémantickou analýzu Teigeo korespondence. Ta totiž vykazuje, jak sám správně poznamenává, kompoziční rysy sakralizačního dramatu (se vším instrumentářem, kterého je třeba: momentu iniciace, zasvěcení, adorace, až po ono prozření) biblického stylu (též lexikálními figurami a vzrušeným patetickým tónem). Proč kol. J. Bulíček též nepodrobil analýze (a možné komparaci) Teigeovy představy o revolučním snu formulované v korespondenci a kupř. manifest otištěný v *Pražském pondělí* 6.12.1920? Vždyť toto programové prohlášení bylo jakousi „trestí“ dosavadních úvah (nejen) Teigeových a mohlo by působit i jako měřítko a korektiv pro všechna dosavadní uvažování *in statu nascendi*, které kandidát uvádí. Větší přesvědčivosti by

vůbec závěrečné shrnutí získalo analýzou toho, o co právě Teige a jeho druzi usilovali, totiž v beletrii (básních, próze) Postrádám rovněž větší úvahu nad tím, proč se Teige a jeho druzi neúčastnili práce v Proletkultu, vždyť jejich usilování nebylo zásadně odlišné (důvody sektářské? osobní?).

Nejsem srozuměn s výkladem těchto důležitých pasáží:

Je skutečně možné rozumět úryvku z článku Úkol dělníků duchem „*dnes jde o život a klid všech lidí mnohem více než o mravní povinnost, než o důrazné požadavky ideálu*“ jako přitakání „*nezbytné praxi revolučního násilí*“ (s. 60)? Nenaznačuje tento neurčitý výrok svým akcentem na „život“ a „klid“ „všech lidí“ spíše právě směřování ke kýženému ideálu? Tuto domněnku zdá se podporují zmínky na dalších místech článku, proklamující – rovněž velmi mlhavě – základní politické požadavky směřující přece je kolektivizujícím humánním směrem.

Je možné skutečně odvodit, že „*postupem Rudé armády /k Varšavě, pozn. VP/ se propojení a spojení života snu i skutečna /u K. Teigeho, pozn. VP/ blíží*“ (s. 92), a to na základě zmínky o „*rudých slovech kolem učiněných*“ (parafraze evangelia sv. Jana 1:1,14)? Nesouvisí tato skutečnost i s jinými událostmi, nejen v oblasti historické „skutečností“? O kus dále je v Teigeově dopise řeč o Československé republice sovětů. Pak by se bylo možné domnívat, že Teige věřil tomu, že k jejímu spoluvytvoření přispěje i formulacemi svého revolučního postoje (k tomu by mohla odkazovat zmínka o oněch „rudých slovech“. Anebo se domníval, že si ji vysní svou vírou? Či ještě jinak?

Skutečně otřásla Teigeovou „*vírou v revoluci*“ (s. 116) návštěva Georgese Duhamela a Charlese Vildraca? Nestálo by za to překročit časově vymezený rámec (rok 1921) a zhodnotit Teigeovu modifikaci konceptu revoluce (formulovaném například již o rok později v revolučním sborníku Devětsil, anebo koneckonců i v textech daleko pozdějších, např. ze surrealistického období) v těchto etapách s jeho raným projektem? Pokud by byl jiný (méně důsažný, intenzivní), tím by tato teze mohla nabýt na přesvědčivosti.

Bohužel práce neprošla důkladnější jazykovou redakcí. Zaznamenal jsem několik pravopisných chyb i časté chyby v interpunkci. Seznam literatury i pramenů měl být uveden ve standardní zavedené podobě. Občasné formulační nejasnosti jsem rovněž vyznačil v textu. Měla být využita i novější literatura k tématu, shromážděná v heslech Karel Teige, Artuš Černík, Ivan Suk, Jaroslav Seifert aj. v Lexikonu české literatury, resp. v Bibliografii české literární vědy od r. 1961 (<http://isis.ucl.cas.cz/index.jsp?form=biblio>), jako např. studie Naděždy Macurové, Francouzské kulturní podněty v teoretických sporech počátku 20.let (Česká literatura 34, č. 2, 1986, s.137-149, či doslovu Jířího Flaišmana k vydanému výboru z poezie Artuše Černíka (2001). V Lexikonu by přitom autor našel řadu dalších položek, které by mu usouvztažnily a zkonkretizovaly jeho úvahy o revolučním snu Teigeho a spol. (mj. sborník Prosinec 1920, 1920, do něhož přispěl I. Suk; sborník Sovětské Rusi čestí spisovatelé a umělci komunističtí, 1921, s příspěvky I. Suka i K. Teigeho).

Shrnuji: s přihlédnutím k autorovu neotřelému užití unikátního materiálu (Teigeovy dopisy Vladimíru Štulcovi!) a (poučenému) zaujetí tématem, které osvětluje důležitou etapu v konstituování české umělecké avantgardy,

navrhuji práci k obhajobě a hodnotím ji

velmi dobře.

Praha, 12. června 2012

PhDr. Václav Petrbock Ph.D.

¹ Ostatně tato korespondence by stálo za ediční zpřístupnění. Existují v dodatcích Teigeovy pozůstalosti Štulcovy dopisy z této doby? Upozorňuji i na rukopisné složky „Devětsil“ (nedat., 14 ll a nedat. 24 ll.) a na Projev na ustavující schůzi Devětsilu (Fragment rkp., nedat., 7 ll) rovněž v Teigeově pozůstalosti.